

Telepresence
Experience
Network

Hvordan benytte avatarer til å motvirke ufrivillig skolefravær? – En trinnvis veileder

Skrevet av Telepresence Experience Network, 2022

Rigshospitalet i Danmark, Københavns Kommune, Teknologisk
Institut, Malmö stad, Göteborgs Stad, OsloMet (Oslo Metropolitan
University) og No Isolation.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Forord

Denne veilederen er skrevet av Telepresence Experience Network (TEN), et nordisk nettverk av partnere fra Danmark (Rigshospitalet i Danmark, København kommune og Teknologiske Institut), Sverige (Malmö stad og Göteborgs stad) og Norge (OsloMet og No Isolation). TEN ble opprettet i 2019 med midler fra EUs Erasmus+-program. Nettverket har avholdt møter siden 2020 og gjennomførte sitt første forskningsseminar i Helsingør, Danmark, september 2021.

Fra 20. til 22. april 2022 samlet nettverket seg i Oslo for sitt andre forskningsseminar. Seminaret ble arrangert av No Isolation, [som utvikler skoleavataren AV1](#). Hovedmålet var å løse utfordringen: “Hvordan kan Telepresence Experience Network best støtte skoler som benytter avatarer for elever med ufrivillig skolefravær?”

Samlet sett har nettverket bred erfaring på dette området. Samtlige partnere jobber med avatarer i skolen, som utviklere, forskere eller fagpersoner. Seminaret ga en mulighet til å dele og videreutvikle denne ekspertisen. Samtidig hjalp design sprint-metoden nettverket til å tenke mer kreativt for å finne løsninger for elever med ufrivillig skolefravær.

Denne veilederen er et resultat av en design-sprint. Formålet er å informere fagpersoner om «ufrivillig skolefravær» og hvordan man går frem for å ta i bruk en avatar for denne målgruppen.

Hva er ufrivillig skolefravær?

Skolevegringsatferd er et paraplybegrep som brukes om en rekke utfordringer som fører til problematisk skolefravær. Definisjonen på skolevegringsatferd varierer, og begreper som godkjent fravær, skulking og skolevegring er mye brukt i litteraturen. Kearney og Silverman (1999) foreslår følgende definisjon: «Skolevegringsatferd handler om elevens vegring mot å gå på skolen eller vansker med å bli værende på skolen hele dagen.»

Det engelske begrepet «school refusal» og det norske begrepet «skolevegring» kan være problematiske fordi det antyder at skolevegring er et valg: Det kan lede oppmerksomheten bort fra miljøfaktorer som påvirker elevens fravær. Derfor bruker man i Storbritannia nå i større grad uttrykk som «emotionally based school avoidance» (emosjonelt basert skolefravær) for å skape et tydeligere skille mellom de som er borte fra skolen på grunn av skulking, og de som er borte på grunn av en emosjonell uro eller angst (Thambirajah, Grandison & DeHayes, 2008). På norsk har det blitt vanlig å bruke begrepet “ufrivillig skolefravær”.

Symptomene er varierte og sammensatt. Elevene oppgir ofte hodepine, magesmerter og opplevd trøtthet som grunner til fraværet. Andre årsaker kan være psykiske symptomer som sosial fobi eller psykiske lidelser som panikkangst. Symptomene varierer fra elev til elev.

«Ufrivillig skolefravær» får konsekvenser både sosialt og faglig. Eleven kan oppleve tap av mening, ødelagte vennskap og økende sosial isolasjon. Samtidig blir elevene ofte mindre interessert og engasjert i skolearbeidet, noe som fører til at de havner på etterskudd faglig. Ufrivillig skolefravær kan forsterke både angst og depresjon, noe som kan få negative konsekvenser for elevens framtid.

Fravær kan være problematisk fra første fraværsdag hvis årsakene er alvorlige. Christopher A. Kearney (2008) definerer problematisk fravær som minst 25% av den totale skoletiden i minst to uker. Men hvordan fraværet defineres varierer fra land til land og fra kommune til kommune. Vi trenger en felles forståelse av «ufrivillig skolefravær» for å kunne håndtere problemet, og må finne tiltak og forskning for å motvirke økningen i antall elever som ikke er i stand til å gå på skolen på grunn av dette (Havik, 2021).

Hvordan benytte avatarer for å hjelpe elever med ufrivillig skolefravær:

En trinnvis veileder for lærere/veiledere og IT-personell.

Erfaring fra Malmö stad, Göteborgs stad og København kommune viser at kommunikasjonsavatarer som brukes på en god måte, kan være et springbrett tilbake til skolen for elever med ufrivillig skolefravær. Denne veilederen beskriver hva som bør være på plass, før man introduserer en avatar for en elev med ufrivillig skolefravær og for elevens foresatte og lærere.

Lærere og foresatte kan være bekymret for at eleven skal bli for avhengig av avataren sin, eller bruke den som en grunn til ikke å vende tilbake til skolen. Det er viktig at avataren ikke presenteres som et alternativ til skolegang, men tas i bruk som et springbrett tilbake til klasserommet, og at den bidrar til at eleven gradvis vender tilbake. Det er viktig at eleven føler at de har kontroll underveis, og benytter avataren i et tempo de er komfortable med.

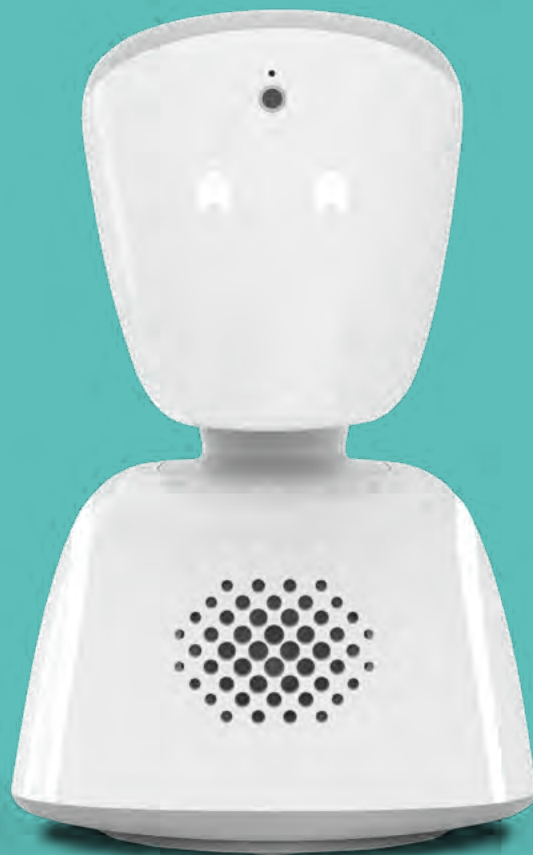
1

Legg fram muligheten for å ta i bruk en avatar og avklar motivasjonen

Send ut informasjonsmateriale for å finne ut om eleven, elevens foresatte, lærerne, skoleledelsen og annet personell er motiverte for å prøve ut en avatar som en vei tilbake til skolen. Informasjonsmaterialet kan deles per telefon og/eller e-post. Det kan også fungere fint å gi en presentasjon eller å tilby seg å demonstrere avataren (alternativt be [No Isolation](#) om å holde en demonstrasjon.)

Eksempler på informasjonsmateriale man kan bruke:

- [Informasjonsmateriale om roboten til foreldre og lærere](#)

2

Kartlegging av elevens pedagogiske og sosiale situasjon

Årsakene til ufrivillig skolefravær er sammensatte, og en avatar bør ikke brukes som eneste tiltak for å få en elev tilbake til skolen. Det er viktig å identifisere årsakene til at eleven er borte fra skolen, samt andre utfordringer de kan stå overfor. Hva er grunnen til at eleven ikke er på skolen eller har vansker med å bli værende på skolen en hel dag? Hvis eleven ikke har noen relasjoner å bygge på gjennom avataren, vil det være nødvendig med flere tiltak og annen støtte i tillegg.

- Det kan også være nødvendig med skolerådgivning, en vurdering av elevens nevrologiske utvikling, kognitiv atferdsterapi og/eller en justering av timeplanen for å hjelpe eleven tilbake til skolen.
- I tillegg kan det være nødvendig med tiltak i klassen. Dette kan for eksempel være en gjennomgang av klassemiljøet, lyd miljøet eller tiltak mot mobbing.
- Hvis lærerne er usikre, kan det være behov for at skolens ledelse ser nærmere på hvilket behov lærerne har. En lærer trenger kanskje rådgivning eller mer opplæring i hvordan man tar seg av elever med “ufrivillig skolefravær”. Noen skoler har en ekstra lærer i klasserommet, en lærerassistent eller spesiallærer som sørger for at elevens behov i klasserommet dekkes.
- Skolen/læreren kan også diskutere med elevens foresatte hvorvidt det er behov for mer støtte eller veiledning i hjemmet.

Elever med nevrouviklingsforstyrrelser, for eksempel ADHD, Tourettes syndrom eller autismspekterforstyrrelser, har ofte et sammensatt behov. Det kan føre til økt stress og utfordringer med å være på skolen. Hvis det ikke legges opp til nok støtte for slike elever, risikerer de å bli kronisk fraværende. Hvis elever har ufrivillig skolefravær delvis som følge av en nevrouviklingsforstyrrelse, kan man lese seg opp på [Statpeds erfaringer med å bruke avatarer som tiltak for elever med skolefravære](#). Statped er et norsk statlig organ som tilbyr spesialpedagogiske tjenester til skolesektoren.

3 Enkel, stabil og trygg teknologi

La eleven og lærerne prøve ut løsningen. Teknologien bør være enkel, stabil og trygg å bruke. Sørg for at eleven og lærerne føler seg trygge på teknologien som skal benyttes. Les mer om hva man bør tenke over når man velger løsning, på side 3 i [«Startup guide» – veilederen fra Telepresence Experience Network](#).

4 Andre støttende løsninger

Når eleven ikke er fysisk til stede, er det viktig å lage en plan for hvordan man organiserer kommunikasjonen med den fraværende eleven. Google Classroom (som brukes til å gjøre læremidlene tilgjengelig for eleven) og Google Chat (en alternativ kommunikasjonskanal for læreren og eleven) er gode eksempler og bør være velkjent for de som skal bruke dem. Forventninger til kommunikasjon varierer fra elev til elev, og bør evalueres på lik linje med bruk av avatar.

5 Nettverksforbindelse

Sørg for å ha tilgang til en stabil nettverksforbindelse med høy hastighet, både på skolen og der eleven befinner seg. Man kan enten benytte det mobile nettverket eller en Wi-Fi-forbindelse. Man er nødt til å ha en stabil og rask forbindelse, for at eleven skal få en god opplevelse av å være til stede ved hjelp av en avatar.

6

Snakk med eleven om avataren og om elevens fravær

Det er viktig å bygge en sterk relasjon til eleven når man skal begynne å bruke en avatar i klasserommet. Sørg for at du forstår hvordan eleven opplever situasjonen, og hvordan eleven ønsker å bruke avataren i klasserommet. En samtale bør dekke hva en avatar kan og ikke kan gjøre, slik at eleven har de rette forventninger fra starten av. Samtalen bør ideelt sett gjennomføres av en som har erfaring med løsningen – en som har testet avataren og kjenner til funksjonene – og som har en god relasjon til eleven, for eksempel en klasselærer eller rådgiver. For å bli kjent med teknologien kan man gå gjennom øvelse 1, 2 og 3 i denne veilederen. Du kan sende ut “Informasjonsmateriale om avataren” til eleven før samtalen.

Kanskje eleven er nervøs for å delta i klasserommet via avatar? Finn ut hvorfor. Er eleven redd for at ingen vil snakke med hen? Eleven vil kunne føle seg sett og inkludert hvis noen ønsker blir oppfylt (f.eks. hvem i klassen avataren skal sitte ved siden av).

Her er noen eksempler på spørsmål man kan bruke under en samtale: (Formuleringene bør tilpasses etter elevens alder)

- Har du hørt om en avataren før? TV/Media?
- Hva tenker du om avataren når du ser den? Vet du hva du vil kalle avataren din?
- Hva tenker du om å skulle teste avataren?

- Hvordan vil du at vi skal bruke avataren på skolen?
- Hvordan vil du at klassekameratene og lærerne skal si "hei" til deg via avataren?
- Hvor ofte tror du at du vil bruke avataren?
- Hva kunne du tenke deg å bruke AV1 til?

- Hvordan håper du at lærerne vil behandle avataren?
- Hvordan tror du at avataren kan være til hjelp for deg i undervisningen?
- Hvordan tror du at avataren kan være til hjelp for deg sosialt?

- Hva tenker du om skolen akkurat nå?
- Husker du når du var på skolen sist?
- Hvilke lærere liker du best?
- Hvilke medelever liker du best?
- Hvilke fag liker du? Hvorfor det?
- Hvem liker du å samarbeide med?
- Hva tenker du om å delta i gruppearbeid gjennom avataren?
- Hvor i klasserommet vil du at vi skal plassere deg (avataren)?

De fleste elever med ufrivillig skolefravær, kan oppleve det som ubehagelig å få økt oppmerksomhet i klasserommet. Kanskje de ønsker å bli plassert langt bak i klasserommet, slik at ingen ser dem. I så fall kan man svare: «Det kan du, men det er aller best å sitte foran i klassen, sånn at du ser tavlen. Kanskje du har en venn i klassen du kan sitte ved siden av?», eller: «Vi kan gjøre det sånn til å begynne med, og så kan vi kanskje flytte deg litt lenger fram etter at du har prøvd den noen ganger?»

- Hvilke elever vil du skal sitte ved siden av avataren?
- Hva synes du om klassen din?
- Er det noen i klassen som du føler deg trygg på, som er snille mot deg, og som kan hjelpe deg litt med avataren (lade den, flytte den osv.)?

Se på avataren og snakk litt om funksjonene den har. (Bruksanvisning for avataren)

- Hvilken av funksjonene til avataren tror du at du vil bruke?

7

Legg planer sammen med eleven, de foresatte og lærerne

- Skolen, de foresatte og eleven bør bli enige om hvorfor, hvordan og når man skal benytte avataren.
- Start med å bli enige om hvordan man skal begynne å bruke avataren. For de fleste elever vil det være for mye om hele klassen er til stede første gangen eleven logger seg på avataren.
- Det er fornuftig å starte i det små og øke gradvis. Man kan for eksempel begynne med favorittlæreren (eller favorittfaget) i et grupperom og så prøve med bestevennen(e) i et grupperom neste gang. Kanskje eleven da er klar for å logge på i klasserommet den tredje gangen?
- Etter de første korte øktene kan man be eleven fortelle hvordan det opplevdes: Hva eleven likte, hva som var vanskelig, og hva man vil prøve neste gang. Det er helt greit å ta et skritt tilbake hvis eleven føler at det blir for mye.
- Det er viktig at avataren bidrar til at eleven vender gradvis tilbake til skolen. Elevene må likevel føle at de har kontroll underveis, og benytte avataren i et tempo de er komfortabel med.

En avatar bør brukes som del av en helhetlig plan for å vende tilbake til skolen med kortsiktige og langsiktige mål. For eksempel slik:

Uke 1: Logg på med avataren din og snakk med en klassekamerat og/eller lærer på skolen.

Uke 4: Delta på x antall skoletimer via avataren din og prøv å være på skolen en halv dag.

- Bli enig med eleven om fremdriftsplan, og fyll ut prøveavtalen i veilederen (side 17–19).

Husk at hver situasjon er unik. Visse elever med nevroutviklingsforstyrrelser må for eksempel gå ut av klasserommet når støynivået blir for høyt. I stedet for at eleven får lyst til å gå hjem, kan man eksempelvis gå inn på et eget grupperom som er holdt av til det formålet, og derfra logge seg på avataren.

8

Informér elevene i klasserommet

Man kan ikke se ufrivillig skolefravær. Derfor bør man fortelle klassen at den aktuelle eleven synes det er vanskelig å være på skolen, og bør tas ekstra vare på. Erfaringene viser at medelever har en unik måte å ta seg av «avataren/klassekameraten» sin på.

- Introdusér avataren for klassen (uten at eleven er logget på). Se [eksempler på de første skoletimene her](#).
- Ta opp med klassen hvordan man kan være en god venn når en elev er til stede gjennom en avatar.
- La klassen stille spørsmål eller fortelle hva de er bekymret for, før dere begynner å ta i bruk avataren i klasserommet.

VEDLEGG

En kort beskrivelse av alle løsningsforslagene fra «designsprinten»

Nedenfor finner du en kort beskrivelse av løsningsforslagene de seks arbeidsgruppene foreslo under nettverkets seminar i Oslo 2022. Forslagene er foreløpig ikke tatt videre til ferdige løsninger, men kan leses som inspirasjon.

“Benytte avatarer for elever med ufrivillig skolefravær”

Dette løsningsforslaget er en nettside hvor informasjon er organisert i ulike kursmoduler. Nettsiden gir informasjon om hvordan, når og hvorfor man kan vurdere å ta i bruk avatarer for elever med ufrivillig skolefravær.

De ulike modulene tar brukeren gjennom forskjellige trinn om hva ufrivillig skolefravær er, hva en avatar er, og hvordan den kan være til hjelp i ulike situasjoner. Løsningsforslaget tar også opp hvordan man introduserer avatarer for en elev.

Nettsiden skal være for lærere og andre fagpersoner som har liten erfaring med å bruke avatarer, og som trenger noen verktøy for å komme i gang. Den handler primært om hvordan man introduserer avatarer for elever som har ufrivillig skolefravær, og som er ekstra engstelige for å prøve ut en avatar.

“Oppstart av roboten”

Dette løsningsforslaget er en nettside hvis mål er å sikre undervisning av god kvalitet når man benytter en avatar i klasserommet. Nettsiden er delt inn i ulike emner, for eksempel om utstyr til, ferdigheter for og kunnskap om bruk av avatarer. De ulike temaene gir brukerne/lærerne/skolene de verktøyene de trenger for å gjennomføre undervisning med en avatar.

Løsningsforslaget handler om hvordan man kommer i gang med forskjellige verktøy man trenger for å bruke avataren effektivt, f.eks. Google Drive eller lyd og kommunikasjon gjennom roboten.

Man kan også henge opp en plakat på skolen eller andre relevante steder, med en QR-kode til nettsiden.

“Stigen som tar en tilbake til skolen”

Løsningsforslaget «Stigen som tar en tilbake til skolen» er et maldokument som inneholder et forslag til en organisert plan, og hva man bør være oppmerksom på, når en elev ikke er på skolen. Løsningen involverer en kontaktperson, lærerne, eleven og foresatte. De bruker et rammeverk som heter «Solskinssirkler» som inspirasjon. Det er en terapiform som handler om å styrke tilknytning, selvfølelse, tillit til andre og engasjement.

Denne malen er laget for yrkesutøvere som kjenner til avatarer fra før og hvordan de kan bli brukt i en skolesammenheng.

Avatarer som et pedagogisk verktøy for å støtte barn med ufrivillig skolefravær

Dette løsningsforslaget er en nettside som heter «Back2School.robot!» Nettstedet gir generell informasjon, tips til hvordan man håndterer ulike situasjoner, nyttige verktøy og materiale som kan hjelpe deg å lykkes med elevene dine. Eksempelvis «hvordan man velger riktig avatar til riktig barn» og «verktøykasse» (toolbox).

Nettsiden kombinerer bruken av “Back2School”-metoder og avatarer. Verktøykassen forklarer hvordan man bruker en såkalt «bekymringsvekt» og et «motivasjonskart» i kombinasjon med en avatar. Løsningen er rettet mot fagpersoner som ikke nødvendigvis har jobbet med avatarer tidligere.

WE CARE-planen

Navnet "CARE" i løsningsforslaget er en forkortelse av de engelske ordene **C**ontact, **A**ttendance, **R**elations og **E**ngagement (kontakt, tilstedeværelse, relasjoner og engasjement). Under følger en mal for **WE CARE-PLANEN**:

Hvordan kan vi etablere en god kontakt med en person fra elevens skole?	
Hvordan kan vi få flere lærere til å følge planen?	
Hvordan kan vi få eleven nærmere klasserommet og ta del i klassemiljøet?	
Hvordan kan vi få eleven til å interagere med hele klasserommet?	
Hvordan kan vi sikre at tiltaket er på rett spor? (Lære og justere)	
Hvordan kan vi øke elevens følelse av tilhørighet til klassen?	
Hvordan kan vi sikre, og beholde, en god og langsiktig løsning for å motvirke ufrivillig skolefravær?	

Årlig nærværsdag

Løsningsforslaget er å arrangere en temadag om fraværspromatikk. Den skal forene aktører rundt elever med ufrivillig skolefravær. Skolefravær er et universelt problem, og vi må snakke om det, dele ansvaret for gode løsninger og skape oppmerksomhet rundt utfordringen. Man kan være til stede på avstand (gjennom en avatar), mobilt eller fysisk.

Hvordan: Bruk "Back2School"-verktøykassen som en inspirasjon til å gjennomføre dagen

Hvor: Som del av lærerutdanning; på skolen; i forbindelse med arrangementer i kommunen; i media

Når: Første onsdag i mars